

Rozum to odmítl akceptovat

V Pražském domě fotografie vystavují unikátní Osvětimské album

□ JAN H. VITVAR

A pak jsem na jedné fotografii poznala i sama sebe," vypráví Lili Jacobová na nahrávce znějící v Pražském domě fotografie. V době spuštění magnetofonu bylo už dvacet let po válce, ale její hlas je i s tímto odstupem slyšitelně rozrušený. Ve 118. jednacím den takzvaného Osvětimského procesu ji pozvali do Frankfurtu nad Mohanem, aby tu vystoupila jako jeden z klíčových svědků zvěrstev, jež se udála ve vyhlazovacím táboře Auschwitz-Birkenau a z nichž bylo konečně obviněno dvaadvacet bývalých dozorců.

Lili Jacobová v Osvětimi jako „praceschopná“ přežila téměř rok. Pak ji deportovali do pracovního tábora Mittelbau-Dora, aby tu pomáhala montovat rakety V2. Když sem v dubnu 1945 dorazili Američané, zesláblá devatenáctiletá dívka se při jejich vítání zhroutila a byla přenesena do bývalého baráku příslušníků SS. V něm při hledání teplého oblečení našla naprosto výjimečný dokument, který jí mrazivě připomněl Osvětim: album s téměř dvěma sty fotografiemi, jež v tomto vyhlazovacím lágru pořídil některý z německých vojáků.

Jedinými fotografiemi. Žádné jiné snímky dokumentující provoz továrny

na smrt se totiž nedochovaly. Svědectví Lili Jacobové bylo o to cennější, že záběry shodou okolností zaznamenaly příjezd právě jejího transportu. A tedy i její rodinu a přátele, které mohla identifikovat.

Promítací sál Galerie hl. města Prahy je setmělý, nahrávku provázejí jen titulky překládající její angličtinu do češtiny. A po procházce sály zaplněnými fotografiemi zvětšenými z *Osvětimského alba* je to pro oči a mysl návštěvníka vítaný oddych.

K jakému účelu?

Nikdy se nepodařilo zjistit, k jakému účelu *Osvětimské album* sloužilo. Pravděpodobně jako památka dozorců na jejich šílenou práci. Na to je ovšem až příliš neosobní: s výjimkou několika vojáků v pozadí snímků žádné dozorce nevidíme, sledujeme jen tváře Židů, kteří vystupují z vlaku a procházejí selekcí. Pro obdobné dokumenty pořizené jednotkami SS především při tažení do Ruska je naopak typická právě přítomnost těch, kteří se na masakrech přímo podíleli – a před objektivy svých kamarádů se jimi chtěli pochlubit.

Neví se ani, kdo *Osvětimské album* vytvořil. Vzhledem k profesionalitě záběrů patrně buď Ernst Hoffmann nebo Bern-

hard Walter, kteří v Osvětimi snímali otisky prstů a do kartotéky fotili obličejové těch, kdo byli v selekci prohlášeni za praceschopné, čili z vlaku nezaměřili rovnou do plynových komor. Hoffmann se po válce k autorství třetiny snímků přiznal. Walterovi se podařilo kamsi uniknout a nemohl výpověď potvrdit ani vyvrátit. S jistotou se tak ví jen jedno. Šestapadesátistránkové album s maličkými fotografiemi (formát 8x11 cm) svázané do kožených desek zachycuje příjezd nejspíš dvou takzvaných maďarských transportů do tábora Auschwitz-Birkenau v květnu či červnu 1944.

Vypravěny byly z podkarpatského Mukacheva a Užhorodu, které po okupaci Československa zabralo Maďarsko jako spojenec třetí říše. Také Lili Jacobová se

Žádné jiné snímky dokumentující provoz továrny na smrt se nedochovaly.